

TÖLKELUULE: TÖLKIJAJA JA LUULETAJAJA

Peeter Torop

(Tartu)

Eelkõige luuletajana ja viimasel ajal ikka enam ka teistesse keeltesse tõlgitava luuletajana tuntud A.Siig on olnud küllalt viljakas luuletõlkija. Tema mahukas tõlkelooming vääraks kindlasti pikemat uurimust, kuid pole neid uurimusi ju veel manalasse varisenud tõlkekorõfeedegi kohta. Ka käesolev artikkel on pühendatud vaid ühele tõlkeramatule, A.Voznessenski luulekogule "Integraal sirelist", mis ilmus A.Siia ja kirjastuse "Eesti Raamat" vahendusel 1974. aastal. See aasta on ka kõigi järgnevate arutluste piiriks. Viited A.Siia luulele ja selle retseptsioonile kriitikas on lahutamatud antud perioodist. Ka tõlkemeetod ja tõlketase on ajaloolised mõisted, nii et juttu tuleb konkreetsest etapist A.Siia tõlketevõttes. Sellele analüüsile saavad juba toetuda järgmised, näiteks Jevtušenko või Majakovski eestindustele pühendatud analüüsid.

Andrei Voznessenski

"Kunst on nüanss; nüanss -
tajutav lõpmatus."

Le Corbusier

Andrei Voznessenski ei lahuta luulet teistest kunstiliikidest ning nimetab oma eeskujude hulgas Lorca, Pasternaki jt. luuletajate kõrval ka Rubljovi ja Le Corbusier'd. Tema luule süvakihid ulatuvad aga noore Majakovskini.

Kuigi võib väita, et "Voznessenski on tavalisest kuulajast-lugejast hea tüki maad ees, ta on intellektuaalne ja erudeeritud" (A.Siig), on ta lugejahulkadele ometi mõistetav. Tema luule spetsiifikat ei määra hoopiski see, et ta end "turbogeneraatorite trubaduuriks" nimetab, palju tähtsam on poeedile selle määratluse teine pool. Luuletaja värssides on küll küllaga areneva industriaalühiskonna üha uuenevat sõna-

vara, kuid mitte see ei anna ta luulele olemuslikku värvi, mis pärineb hoopis ürgsematest kihtidest.

Sõna ei maksa Voznessenski jaoks väljaspool keelt, ta ei näita luuletuse konstruktsioone, ei lüki süfeeekarkassile lihtsalt sobivaid sõnu, vaid lähtub futurismi traditsioonidest kantuna keelest, selle süvamehhanismidest. Siit ka tema luule tugev anagrammeeritus. Ja kui Majakovski tragöödia üks põhjusi seisnes selles, et tollane lugeja kaugeltki mitte alati ei mõistnud ta keelt, siis Voznessenski on sammu edasi astunud. Ta ei löhu vana ega ehita uut keelt, vaid kasutab olemasoleva rikkusi, taastab vanu ja loob uusi seoseid. Tema luule sugestiivsus tuleneb ta keele rikkusest, eufoonia läh-
tub keeleloogikast.

"Riim on ära tüüdanud. Lausa suurepäraselt riimivad kõik V klassi lapsed", ütleb luuletaja ning hakkab riimima täiesti vabalt, toob riimi tihti värsirea algusesse, kasutab semantiliselt koormatud tüvirime. Iga sõna võib kõlalissemantiliselt korraga olla seotud nii antud värsirea kui ka iga eelneva või järgneva reaga - sõnal on Voznessenski luules tugevad ja kaugeleulatuvad nii horisontaalsed kui vertikaalsed seosed. See kõik annab V. Bajevskile õiguse oma doktoritöös rääkida ka Voznessenski riimi erakordsest temaatilisest küllastatusest. Tõesti, luuletaja riim on tabav, pole kunstlikult sobitatud, tuleneb keelest ning mängib korraga teadvusel ja ka alateadvusel. Ta luule oluliseks jooneks ongi see, et tungides probleemide sügavustesse, süüvib ta ka keelde. Ja vastupidi.

"Kui aga luuletaja on otsustanud vabaneda kujutluse võimust ja elada mitte ainult reaalsest tegelikkusest tulenevate kujundite arvel, lakkab ta unistamast, lakkab tahtmast. Tal pole enam soove, ta armastab. "Kujutluselt", mis on vaid hingeliigutus, läheb ta üle "inspiratsioonile", s.t. hinge-
seisundile. Analüüsilt läheb ta üle usule. Ja siis eksisteerivad asjad lihtsalt niisama, seletatavate põhjuste ja tagajärgedeta. Ei ole enam otsa ega härt, on vaimustav vabadus" (Lorca).

Ei ole turbogeneraatoreid, ei ole trubaduuri - on luule. Luule aga on Voznessenski barjääride ületamine, üleminek ühest seisundist teise; luule ei ole fakt, luule ei ole loesung - luule on poolseisundid ja pooltoonid, nagu väljendub programmilises luuletuses "Üldplaaž nr. 2":

Я люблю уйти в сиянье,
где границы никакой.
Море - полусостоянье
между небом и землей,

между водами и сушей,
между многими и мной;
между вымыслом и сущим,
между телом и душой.

Kunsti materjal, ta allikad on ammendamatud, luuletaja isik väljendub selle materjali valikus ja käsitlemises. Luule aines on määratletav, liigitatav, ja võib öelda, et sellest materjalist, millega tegeleb Voznessenski (ja ka Siig), materjalist, mida tavatsetakse aktuaalsuseks ja sotsiaalsuseks nimetada, on tehtud kõige enam halba luulet. Seda tähtsamad on erandid.

Sõnad, mis öeldud Lorcaaga seoses ("Armastan Lorcat"), käivad täiel määral ka Voznessenski enda kohta: "Luule on ennekõike ime, tunde ime, heli ime ja selle "pisut-pisut" ime, milleta kunst on mõeldamatu. Luule on selgitamatu. Sellest sisemisest muusikalisest kuulmisest ilma jäetud inimesed ei mõistnud Lorcat. Oo neid kirjanduselähedaste kohimeeste kidevaid kõrvu ...". Midagi lähedast leiame ka Alliksaare luules. Näilise konstrueerituse tugevad sisemised seosed, sisemine loogika, vabadus.

V. Katajev on väitnud, et Voznessenski põhiomaduseks on "aheldamatus, väärtuslikem, mis luuletajas võib olla".

Arvi Siig

"Selle, kas luuletus on luuletus, määrab eelkõige vaist. Sama luulevaist, mida omamata ei saa ka luuletust kirjutada."

A.Siig

"Õnnetu on see näitleja, kelle vaistud uinuvad. Õnnetu on see näitleja, kes mõistusega uinutab vaistud."

V.Panso

"Ühe suveõhtu raamin ära / ja riputan seinale", lubab A.Siig ühes pealkirjata luuletuses. Need, kuigi vahetust kon-

tekstist väljarebitud read väljendavad ometi A.Siia luule olulist tunnusjoont. Tema luuletustele on omased terviklikkus, süžeeelus, kindlad ajalised ja ruumilised piirid. Nad on tõesti kui raamitud - reaalne tüki ke lõpunikirjeldatud tegelikkust, mis saab sageli viimastes ridades-stroofides ka lõpliku hinnangu. Kodanikuna tõetsija, luuletajana seletaja ja hindaja, harvem süviti mõistja.

Raamid mitte ainult ei piira tervikuks üksikuid luuletusi, vaid ka eraldavad neid üksteisest. Isegi tsükli värssides on need raamid fikseeritavad, sest puudub sisemine ühtsus, kõikeläbiv punane niit, mis annabki kriitikule õiguse väita, et "meil on küll siialik maailma kaardistamine, kuid see, mida ta pakub sellesama maailma filosoofiliseks mõtestamiseks, pole veel tema oma" (V.Villandi).

Tundub, et Siial polegi nii kaugeid eesmärke: "Aga selleks, et kella nähes / mõelda kõigepealt mehhanismile, / peab oldama kellasepp, / ja kõik pole veel taandunud nii lihtsaks, / et edaspidi saaks minna / ainult keerulisemaks". Kas ei peitu siin tähtis autorimõte, Siia enda vastuolulisus, mis mitmetes modifikatsioonides mujalgi ta värssides silma hakkab? Kui luuletaja väidab, et "elu on keeruline. / Lihtne kui leivalõik" ("Aabitsatõde"), kas ei arva ta siis, et igapäevases loometöös on eluni jõudmiseks küllalt leivalõigu kirjeldamisest ja äraseletamisest.

Siig jäädvustab nähtava, "luules on ta enamjagu fotograaf" (E.Mälgand), fikseerija. Ta jõuab väga paljudesse paikadesse, jäädvustab palju erinevat, teeb seda kohusetruu reportaažlikkusega, unustades, et luuletajast fotograafina ei tohiks ta rakurs lähtuda sellest, "mis enamiku pilgule niikuinii nähtav" (S.Nagelmaa).

Olemata sisekaemuslik luuletaja, vajab Siig loomiseks rohkesti tugevaid elamusi. Siit peaks tulenema ka teemade rohkus ta luules. Väga lähedane on Siia hoiakule tema "Tuule monoloog": "Olen tuul. / Tuuleks sündinud." Mõttearenduse leiame luuletusest "Tüvi": "tõde, kõmu kogu ilmast / tuultelt kuuled". Siin ehk peitubki põhjendus Siia luule deskriptiivsusele, fotograafitõele.

Siia luules on näiteid, kus ka sel teel on küllalt sügavale jõutud. Seda juhul, kui kujutamise objektil on autoriga sarnastavaid seoseid. Värsside lai temaatika muudab need seosed aga enamasti hapraks. Ja siis tuleb neid jälle tugeva raamiga toetada. Kuigi, ... "kõigistab maali raam / nagu

lauljat vist kägistaks ling" ("Sinine ateljee"). Kas ei peitu siin poeedi jaoks traagikatki: "Ja teistpidi tuulteski enam / ma päriselt endaks ei saa ..." ("Teeviit").

Siiale omane "läbematus ja pealiskaudsus muljete fikseerimisel ning mõtestamisel" (S.Nägelmaa) lubab ta kriitilise väited koondada sõnadesse: "puuduvad nii rosinluuletused kui ka ilmsed prussakad" (M.Mäger). Tema poetikast rääkides on tunne, et luuletaja pole 1974. aastaks veel lahti saanud sellest "konstrueerimiskrambist", millele kassetilase vabavärsist rääkides viitas J.Kross.

Siig ei uuri keelt süvitsi, teda huvitavad uued seosed, eelkõige kujundlikud ning enamasti p i n d m i s e d. Sellega kaasneb keele vähene tunnetamine, kaunis kerge käega tuulab A.Siig neid tema jaoks õigeid sõnu. Talle on tähtsam see, mida ta jäädvustab, kui see, kuidas seda teha. Seepärast on tal üsna palju "kulunud mees- ja naisriime, millel puudub ka sisuline ootamatus" (V.Villandi), "pisut kistud ja natuke kohmakaski metafoor" (M.Mäger), "lisaks veel riimi- ja rütmilohakus ning kohatine sõnapaljus" (S.Nägelmaa). Järgneva jutu seisukohast on tähtis seegi, et Siig on luuletajaid, kes kõigist hädadest (rütm, riim jne.) aitavad end sageli üle samatähenduslike sõnade muidu põhjendamatu kordamisega.

Siig ja Voznessenski

"Kunst algab sealt, kust algab
nüanss,- samahästi võib öelda, et
kunst algab sealt, kust algab vorm."

L. Vögotski

Kirjandusloos võib täheldada hulgaliselt selliseid perioode, kus ilukirjandus on varjamatult orienteeritud mõnele kultuuriepoohhile. Niisugune "literatuurkurs", hoolimata kirjandusprotsessi üldisest suunitlusest, on olnud iseloomulik mitmetele kirjandusvooludele, aga ka üksikutele kirjanikele. See väljendub nii kirjandusteose formaalsetes tunnustes kui ka kaasakõlamises, probleemistiku lahenduses või samasuses, kusjuures järeldused ei pruugi hoopiski samad olla.

Siia loominguale on probleem lähedane. Voznessenski aga on selleks autoriks, kelle loomingu juurde Siig ikka ja jälle naaseb. Seosed kahe luuletaja loomingu vahel on küll enamasti pindmised, tulenevad tihti sellest juba viidatud materjali samasusest. On terve rida luuletusi, mille tekstist

paistab algimpulsina läbi mõni Voznessenski luuletus, on teemade sarnasust ja verratähedust. Seejuures on raske rääkida Voznessenski perioodist Siia luules, pea igas luuleraamatus leidub talle vastu- ja kaasakajamisi.

V. Villandi on vihjanud vene poeetide mõjule A. Siia luules. Voznessenski on põhjuseks sellelegi S. Nagelmaa väitele, et "pisut ükeluiselt hakkavad mõjuma arvukad monoloogid". "Sinise ateljee" kompositsioonis, proosa-luule suhetes, ka mõnedes võtmesõnades on aimatav Voznessenski poeem "Oza". Kust on pärit "anti", kust esimesed, teised ja kolmandad katkendid poemist, proloogid ja epiloogid? Luuletuse "Varjud" ja "Oza" VII peatüki sümboolika seosed?

Raske on uskuda, et luuletuse "Öö" autor ei ole lugenud Voznessenski "Esimest jääd". Säilinud on poeetiline motiiv, erineb üldistusaste. "Ööd eks ole me päevade lakmus. / Üks öö on teerist. / Seisad, / ja äkki valusalt selge on: / täpselt nii läheb elugi mööda. / Taksosid pole. / Ja telefon / tänavanurgal ei tööta" (Siig). "Jää peal libastud: esmane kord! / Hilist öötundi lajatab torn. // Üks kord, / teine kord, / eh, veel mitmes kord" (Voznessenski).

Kuigi tuleb ette ootamatuid sõnaseoseid, mis kõlavad Voznessenskit lugenule tuttavlikult ("Бегите - в себя, на Гаити, в костелы, в клозеты, / в ЕГИПТУ - "Mööda - kohvikust, ateljeest, / mööda kirikust ja WC-st" jms.), ei kohta me siiski lausa ilmseid tsitaate. Siig on küllalt väljakujunenud loomeprintsipiidega luuletaja, kes oma minast ei loobu ning tungides vene poeedi luulemaile, haarates samu teemasid, annab ta harva sama hinnangu, sagedamini mõtestab endast läh-tudes ümber, annab lõplikkuse, raami.

Siia "Monoloog Hispaania väljakult Roomas" ei ole nii ägedalt kontrastne kui Voznessenski "Esimene monoloog" "Kõrvalpeikest biitnikute monoloogidena", kuid lahkab tegevuspaiga erinevusest hoolimata täpselt samu probleeme. "Когда мои джазисты ржут, / с опухшей рожей скомороха, / Вы думали - я шут? / Я - суд! / Я - Старший суд. Молись эпоха!" - "Ja kui me muusikat ka teie tallite, / teid miski häirib selles, häirib, häirib siiski! / Me noodivalinguis vast kostvat arvate / saluuti nendele, kes tapetud Vietnamis? / Alarmi kõigile, kes langend sarnaselt / siinsamas - tavalise elu vietnamis?!"

Samade teemade puhul kasvab erinevus nende käsitlemises koos deklaratiivsuse vähenemise ja filosoofilisuse suurenemisega. Voznessenski on tunduvalt polüfoonilisem. Siig vajab

tugevat dominant, pidepunkti. Siit erinevus naisagastes teemades, nagu näiteks Garcia Lorca või Hemingway. On iseloomulik, et Siig kasutab mõlemal juhul refrään, ühe elemendi kordamist. Voznessenski vastavad värsid ("Armastan Lorcat" ja "Hemingwayst") on küllalt raskesti jälgitavad, täis ootamatusi. Nagu ütleb Voznessenski ise: "Lorca - see on assotsiatsioonid." Selles kvantitatiivses erinevuses väljendub ka luulelaadide erinevus. Voznessenski polüfoonia asemel on Siial üks motiiv: "Garcia Lorca! Garcia Lorca! Garcia Lorca! No pasaran!". Sama erinevus on Hemingway teema käsitlemisel. Voznessenskil keeruline assotsiatsioonide süsteem, Siial hingealla motiividest kantud refrään. Mõlemad lähenemised on võrdselt võimalikud. Üks püüab mõista süüvildes, teine ümbritsevaga seostades. Oleks vale neid suhtumisi hinnanguteskaalal vastandada.

Tegemist on kahe eri poetikaga - ühel pooltoonid, teisel lõpetatus ja raamistatus. Veel üheks näiteks võib tunda striiptiisi. Siia "Kinnine monoloog" juhib meid kahe Voznessenski luuletuse juurde: "Lõõb naine" ja "Striptiis". Voznessenskil on luuletaja sattunud esmakordselt sellisele etendusele. Ta reaktsioon on ootamatu ("Реву?.. / Или рекут мне глаза прожектора?"), tüdruku silmis arvab ta aimavat kurbust ja igatsust ("А в глазах тоска такая, как у птиц"). Tants on kohutav. Luuletaja needustele aga järgneb ootamatu lõpp:

"Вы Америка?" - спрощу, как идиот.

Она сядет, сигаретку разомнет.

"Мальчик, - скажет, - ах, какой у вас акцент!

Закажите мне мартини и абсент."

Siiale omases deklaratiivsuses on filosoofist striiptiisitar pandud ühiskondliku süüdistaja rolli:

"Pardon, mu härrad ... kõik saab comme il faut!

Sest tões kui minus pangatäht ei eksi:

kõik püsib rahal, too ent püsib seksil -

bikiinid sähke! Sähke monoloog!"

Voznessenski ja Siig

"Nagu näha, on tõlketegevuses kõige raskem ja keerulisem ületada üht, enamasti ületamatut tõket - originaali autori ja tõlkija individuaalsuste erinevust."

A. Meširov

Arvi Siiga kui vene keelest tõlkijat iseloomustab üldiselt hea keeleoskus. Need muudatused, millest järgnevalt juttu tuleb, on küll rohkem värsistamisauredena kui keelekoostustega seotud. Tõlkes on tehtud meie tõlkeluulele omases laadis, edasi püütud anda peamiselt formaalsed tunnused.

Küll aga tuleb juba tõlgete esimesel lugemisel sedastada, et tõlkijana pole Siig endas üle saanud luuletajast, juba vaadeldud siialikkusest, ning tõlgetesse on üle kantud tema algupärasele luulele omased konstruktiivsed printsiibid.

Luuletõlge on paratamatu ohverdamine, õnnestumise tähtsainaks eelduseks on nende elementide õige määratlemine, milleleta pole mõeldav konkreetse teksti spetsiifika, laiemalt aga konkreetse autori poeetika. Need dominantseid elementid ja seosed peavad tulenema tekstist, mitte tõlkija teadvusest.

Me juba rääkisime Voznessenski suhtumisest keelde ja sõnast ta luules. Tõlgetes on tunda tõlkija pealiskaudsust. Kõige silmatorkavamaks jooneks tõlgetes on e b a m ä ä r a s u s: konkreetsuse kadumine, kujundite übertegemine ja keelest lahutamine. Tõlkes on ladusad, hästi loetavad, kuid jäänud pinnalisteks. Neist ei selgu, mille poolest erineb Siiga keel Voznessenski omast. "Lahkumisel mis meis tihub? / Hämmingus kurb-rõõmsad kihu - / ме kui rõõdravasikad" - "Что в нас плачет, отделившись? / Оленихи, отелившись, / так добры и смущены" ("Aastavahetus Roomas"). Inimesi võrdleb Voznessenski uue aasta künnisel vastsünnitanud emapõtradega. Samas ka tugevad semantilised seosed sõnade (отделившись-отелившись) vahel, eraldumise, uue idee. Tõlkes on see kujund kadunud, adekvaati pole leitud.

Vabast ümberkäimisest autori kujunditega räägib ka Voznessenski loomingus tähtsal kohal oleva "Sigulda sügise" tõlge. Seda just luuletuse kõige kandvaimates kohtades. Ridades "tean kunagi kordume, kohtume / oma sõprades, võsudes,

rohtudes / meie asemik meiega ühtub, / sest loodus ei kannata tühjust" on autori jaoks tähtis parafrasa kaotatud: "Я знал, что мы повторимся/ в друзьях и подругах, в травинках,/ нас этот заменит и тот -/природа боится пустот." Siin mängib sõna "природа" korraga kahel tähendusel "loodus" ja "(inim)-loomus". Siit ka "kartuse" põhjendus. Hajunud on luuletuse lõpp. Naine keerleb lehena lahkuva rongi tekitatud taulekerises. "Но женщина мчится по склонам/ как огненный лист за вагоном.../ Спасите!" Tõlkes on see traagiline lahkumise motiiv kadunud, on kadunud põhjus, mis paneb selle "lehe" liikuma: "aga langeva, lõõmava lehena / sõostab naine veel piki nõlvu ... / Päästke!"

Kuidas mõista fraasi: "Näitleja monoloogist": "Valutun-dega piki aorti / leitut armastan leinates"? Originaalis on kõik pisut lihtsam: "люблю тосков аортовой / мой нерожденный вест." Eranditena poleks loetletud juhtudes midagi katastroofilist. Ei ole ju võimalik kõike edasi anda, eriti luuletõlkes. Kui aga sellised muudatused on pidevad, kui kujund kujundi järel kaotab oma spetsiifilised nüansid, rääkimata seoste lagunemisest kujundite vahel, siis tekib oht, et iga kujundi saatus eraldi tabab autori luulet üldse. Pisimuudatuste süsteem loob algupärandist hoopis uue ettekujutuse.

Voznessenski luules ei ole juhuslikke sõnu, iga sõna kaalub. Kui aga määratleda nüüd tõlkemeetod, siis hakkab konkreetse asendamises ebamäärasega domineerima üks tunnusjoon - м и т е к о р д н е tõlkimine. Mitte sama idee väljendamine teiste vahenditega, vaid sõna tõlkimine mitme sünonüümi abil.

Elkõige lisab see tõlgetele tohutu ballasti: "Рим гремит" - "Rooma huilgab, mürtsub, prahvab", "гласит" - "pageb, ulub", "но затем живу хотя бы" - "hingan, adun" ("Aastavahe-tus Roomas"); "затосковавшая проводница" - "pulistunud, igavlev kajutisaatja" ("Valuballaad"); "Ты уже мертв сопляк" - "On sus, kollanokk, laip, rammu? .." ("Weizvestnõi - kahe sammu kaugune reekviem epiloogiga"); "Погашены мои заводы" - "Mu tehased ei sära, huuga" ("Irooniline eleeogia"); "Тамбовский волк тебе товарищ и друг" - "Tambovi hunt, silm ve-revidul sind sõbraks peab" ("Nool seinas"); "Без глупых не было бы умных" - "Taip, aru lollusega kaasneb" ("Antimaail-mad") jne.

Lisaks muutub selline tõlkimisviis seletavaks, kaovad voznessenskilikud pooltoonid ning asemele tuleb Siia ärase-

letamine ja lõpuniõtlemine, hinnangulisus: "компания" - "seltakond, fauna" ("Lõõb naine"); "зареванная премьерша" - "prinadonnast hüsteerik, raskekaallanna nutuõrn" ("Näitleja monoloog"): "против громады, Эрнст" - "sinu vastas on müür, sõbr" ("Neisvestlõbi... ") jms. Mõnikord lisab see koomilise maigu: "ЖИЗНЬ меняет опренье" - "elu ajab karva, sulgib" ("Aastavahetus Roomas"), sageli aga juhatab lugejat hoopis vales suunas: "прощай, мое лето, пора мне" - "hüvasti, juuli, august, mu suvekingid", "повторимся" - "kordume, kohtume" ("Sigulda sügis"). Või "Iroonilise eleeogia" lõpuread: "Kuid mina kaon kui marus keer / seltakondadest ja linnakodust. / Mind kutsub hallakirmes mets, / ta koidu külmus, eha huba, / ja kevad manduv selleks, et / kord targu suves kehastuda" - "А я друзей и городов / бегу как бешеная сука, / в похолодавшие леса / и немецкие рассветы, где деградирует весна / на тайном переходе к лету". Luuletaja rõõneb kriisiperioodil viimases hädas metsa (kutse on siin mõttetus), sealt tuleb lootus ja õigustus, t u m m a d e s koitudes degradeerub kevad mühisevaks suveks. "Онемецкие" seostub siin võtmesõnaga "не пишется". Seega nii "koidu külmus" kui "eha huba" on täielikult võõrkehad.

Nagu ka viimane näide tunnistab, ei lülita tõlkija sõna teese kui terviku konteksti, ei arvesta tekstisisesid seoseid - see aga võimaldab tal teksti vabalt muuta, sõnal võib vaevalt fraasipikkuses kontekstis olla mitmeid tähendusi. Luulekeeles aga ei ole sõna "üldse", on sõna millegi jaoks, millegi väljendamiseks,

Siia värss on küll ladus, kuid mitte muusika kaudu kõnelev. Voznessenaki on seevastu üks anagrammilisemaid luuletajaid vene luules. Ta värssid on häälikuliselt väga keerukalt organiseeritud ning tõlkijale ei tohiks selle tähtsus märkamata jääda.

"Valuballaadi" tõlkes on häälikulised seosed juhuslikud. Algupärand aga on üles ehitatud anagrammiliselt, kahe võtmesõna "качать" ja "больно" elementide kordumistena. Nii valu kui ka kõikumise efekt on tõlkes kadunud, jäänud on ainult ümberjutustus. Originaali on aga rümitud: заболеваешь, больно, плохо, болеть, обиды, плакать, отбита, бой, обойми, боль, больно; опечалилась, печальной, укачало, полегчает, коченый, качелях, качку, чайку, наикачаемом; reale nende veel selnevaga tihedalt seotud: тошнит, тишина, шея, тошна, тошнее, дуна jne. Dominandiks selles luuletuses ongi just

mäng võttesõnade eri varjunditel. Tõlge on siin hoopis uus luuletus.

Kohati on näha, et tõlkija mõistab, kui suurt tähtsust omistab autor sellisele väljendusviisile. Teises tugevasti anagrammeeritud luuletuses "Lumesadu oktoobris" on ta püüdnud seda konstrueerimisprintsipi järgida ning tulemuseks on üks paremaid tõlkeid selles raamatus.

Teiseks õnnestunumaks tõlkeks on luuletus "Lõõb naine", See tees vastab kõige rohkem Siia loomemeetodile. Tõlke õnnestumise eelduseks on originaali suhteline deskriptiivsus ja stiilivabadus; tõlkija ei pea siin iga sõna kaaluma. Tänu sellele on Siig saanud kirjutada temale omases laadis, skilind on luuletuse dünaamika. Õnnestumiste kilda võib arvata ka "Järve katse" ja veel mõned ebaühtlased tõlked, palju on üksikuid õnnestunud stroofe. Enamasti jäävad need luuletuste algusosa, lõpud ja kulminatsioonid tükivad laiali valguma. Niisuguste hulka kuulub "Neizvestnoi -..." oma paljulubava algusega: "Leitnant Neizvestnoi Ernst. / Laiub tuhandeverstane nurm. / Iga viimset kui volti sest / triigib hõõguva raaga surm." Või lausa alliksaarelikud read "Ballaadis õnapuust": "Temas saladus kõhnub. Mis siis / ikkagi juhtus? / Õs toob mandlite lõhnu. / Piinab koituda puhtus." - "Похудевшая тайна. Что же произошло? / Пахнут ночи миндально. / Невозможно светло".

Tervikuna on tõlked osalt siialiku varjundiga, osalt aga uued luuletused, mis juhivad lugeja pigem Siia kui Voznessenski poeetika juurde. Tõlkeraamatut hinnates olekski õigem rääkida mitte niivõrd ühest keelest teise kui stiilist stiili tõlkimisest. Kui luuletuste valiku puhul võib öelda, et Siig on otsinud Voznessenskit, siis tõlgete poeetikaga seoses jääb mulje, et Siig on Voznessenskis otsinud Siiga. See ongi määranud tõlgete õnnestumisastme.

ПЕРЕВОДНАЯ ПОЭЗИЯ: ПЕРЕВОДЧИК И ПОЭТ

П. Тороп

Резюме

В статье предложен критический анализ сборника стихов А.Вознесенского в переводе на эстонский язык /переводчик А.Сийг/. Так как А.Сийг сам поэт, то сопоставляются два творческих метода с учетом отзывов в текущей критике. Из творческого метода Сийга-поэта выводятся особенности метода перевода Сийга-переводчика. Дается всесторонняя характеристика переводческого метода, выделяются его сильные и слабые стороны.